
Acehan, A. (2020) Metin Altıok'ta Şehir ve Bir Şehir Olarak Ankara, *Folklor Akademi Dergisi*.
Cilt:3, Sayı:1, 36 – 58

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 04.11.2019

Kabul / Accepted: 04.04.2020

Araştırma Makalesi/Research Article

METİN ALTIOK'TA ŞEHİR VE BİR ŞEHİR OLARAK ANKARA

Abdullah ACEHAN*

Öz

Mekân, insan hayatının vazgeçilmezidir. Çünkü o olmadan yaşamın bir yönü eksik kalacağı için insan kendisini kanadı kırık bir kuş gibi hisseder. Bütün insanlar gibi edebiyatçıların da vazgeçilmezleri arasında yer alır mekân. Bir toprak parçasını da ifade eden bu kavramın bir alt başlığı da şehirdir, kenttir. Cumhuriyet döneminin tanınmış şairlerinden olan Metin Altıok'un yaşam çizgisinde bu şehir veya şehirlerin önemli bir yeri vardır. Fakat bu kentler içinde yer alan Ankara'nın onun hayatında apayrı bir yeri vardır. İzmir gibi büyük bir şehirde doğmasına ve gençlik yıllarının ilk günlerini burada yaşamasına rağmen onun hayatında Ankara, hem edebi hem de sosyal açıdan çok önemli bir konuma sahiptir. Ankara dışında birkaç ilde daha görevi gereği bulunduğu halde dönüşü hep buraya olmuştur. Birçok insanın yaptığı gibi o, hayatının son dönemlerini doğduğu memleketi yerine Ankara'da tamamlamayı tercih etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Şiir, Metin Altıok, Şehir, Ankara

* Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kütahya.
aace1968@hotmail.com, 0000-0002-3867-978X

CITY AND ANKARA AS A CITY IN METİN ALTIÖK

Abstract

Space is the indispensable part of human life. Because without it one aspect of life would be missing, man would feel like a bird with a broken wing. Like all people, the place is one of the indispensable literati. A sub-title of this concept, which also refers to a piece of land, is the city, the city. In the life line of Metin AltioK, one of the well-known poets of the Republican period, these cities or cities have an important place. But Ankara, which is located in these cities, has a different place in his life. Although he was born in a big city like Izmir and lived here for the first days of his youth, Ankara has a very important position in his life, both literary and social. Even though he had a duty in a few provinces other than Ankara, his return has always been here. As many people do, he preferred to complete the last periods of his life in Ankara instead of his hometown.

Keywords: Literature, Poetry, Metin AltioK, City, Ankara.

Giriş

Arapça “kevn” kökünden türetilmiş olan mekân, yer, mahal manalarına gelmektedir (Devellioğlu, 1996: 604). Fakat zaman içerisinde mekân, yaşanan bir yer olmanın ötesine geçer. Adeta zamanı tutan bir yer olur (Bachelard, 1996: 36). Kalem ehlinin hayatının ve eserlerinin çözümlemesinde çok etkili bir konuma bile yükselebilir.¹ Mustafa Şekip Tunç, mekânı/muhiti üçe ayırır. Ona göre, ferdi yaşayış ve davranışlar aksiyon muhitini, sosyal ve medeni yaşayışlar kültür muhitini oluştururken, bütün bunların zemininde gerçekleştiği bir de coğrafi muhit vardır (Özgül, 2018c: 175).

Farsça'nın “şehir” kelimesinden türetilmiş olabileceği düşünülen şehir ise sadece insanların yaşadığı bir yer midir? Yoksa sadece bir yüzölçümü müdür? Mimari midir? İnsanın yerleşim birimi olarak kabul edilen kent, zaman içinde köy ve kasaba gibi benzeri yerleşim yerlerinden göç eden insanların oluşturduğu bir mekândır. Bahse konu olan bu büyük şehirde yaşamak zor olsa da şehrin yaşanmaya değer olmasını sağlayan yine o şehirdir. O kentin içinde barındırdığı kültürel mirastır, size sunduğu veya sizden kısıtıldığı / kısıtladığı imkanlardır.

Türkiye’de mekânlar, yıllarca merkez ve taşra olmak üzere ikiye ayrılırlar. Metin Kayahan Özgül’e göre taşra, Batı’da Ayastefanos; Doğu’da ise Adapazarı ile sınırlı olarak bilinir (Özgül, 2018b: 135). Alfred L. Kroeber ise kültür büyümesinin iki farklı tipi olduğunu; bunlardan birisinin merkezden taşraya/dışarıya, diğerinin çevreden merkeze doğru olduğunu ifade eder (Özgül, 2018c: 407). Bizde merkez malum olduğu üzere İstanbul, dışında kalan bütün yerleri ise taşra olarak isimlendirilmiştir:

“Dış, dışarı anlamına gelen taşra sözü, Osmanlı için bir tek şeyi tanımlıyordu: İstanbul dışında kalan her yer. Bir küçümseme, bir acıma, bir hayıflanma sözüydü taşra, taşrada olma, hele taşralı olma. Cumhuriyet’te de sürdü bu; İstanbul dışı olmanın taşra olması, başkent Ankara olmasına karşın... Merkez, yani metropol dışında kalan her yerin taşra olması sadece bize özgü değil. Zamanında, Roma’da oturmadığı, Romalı olmadığı için,

¹ Özel yaşantımızla ilgili mekânların dizgisel, ruhsal çözümlemesine “mekân çözümlemesi” denir (Bachelard, 1996: 36).

İmparatorluğun en büyük temsilcisi olan Vergilius bile bugün adı sanı kalmamış Romalı şairlerin gözünde, hele hele, kırsal kesimi anlattığı için, bütün bütüne taşralı ne kelime, köylü sayılıyordu. Ovidius, sürgünlüğünün acısından çok, Roma'da olamamaktan yakınır mektuplarında. Roma'ya bir dönebilse, bütün malını mülkünü feda edecektir. Roma'daki ve İstanbul'daki bu durum Avrupa'da galiba sadece Fransa'da görülmektedir. Orada da merkez Paris'tir. On üçüncü yüzyıldan beri ve yazarların taşralı olarak ikinci üçüncü sınıf muamelesi görmesi yakın dönemlere dek yaygındır” (Turan, 2005: 85).

İşte bu taşra kavramından dolayı klasik şiirimiz önce kültür merkezi sayılan büyük şehirlerde benimsenmiş daha sonra yavaş yavaş taşraya yayılmıştır (Özgül, 2018c: 171). Zaten taşrayı yazan şanslı bir azınlık da ancak memuriyet veya kısa seyahatlerle uğradıkları yerlerden edindikleri mahdut insan skalasını resmedebilirler. Geçmişte taşraya açılmayı engelleyen imkânsızlıktır. Bu imkânsızlığı aşmanın yolu da mecburiyetin getirdiği memuriyettir. Taşralı şair için İstanbul'a gelmek ikbal demektir. Şehirli şairler için ise İstanbul'dan ayrılmak daüssıladır. Akif Paşa'nın şiir dilini tanıyanlar, onun hayatı boyunca Yozgat'ın Bozok Yaylası'ndan kalma bir kaba Türki ile konuştuğuna ihtimal vermezler. Ayaşlı Esat Muhlis Paşa'nın taşralı olmak münasebetiyle lisanı pek kabadır (Özgül, 2018c: 173). Metin Kayahan Özgül, Osmanlı Devleti zamanında taşrayı şu cümlelerle ifade eder:

“Osmanlı'nın taşrası, cülûslardan habersiz; Nizam-ı Cedid'i sadece bir askeri hamle, Tanzimat'ı sadece bir vergi reformu zannederek, daha Tanzimat Fermanı'ndan haberdar olamadan Islahat fermanı ile tanışarak yaşar. Bu şartlar altında, taşra daha değişimin ve gereğinin farkında değilken, değişmeyi nasıl başarır? İstanbul sadece ekonomi ve ordu gibi devleti devlet yaptığına inandığı konularda politika ürettiği, fakat kültürel meselelere eğilmediği, eğildiğinde de zevahirle uğraştığı için, taşradaki teb'a, mizacına hiç de uymayan teşebbüs ve tecrübelerle kobaylık etmek zorunda kalır” (Özgül, 2018c: 129).

Cemal Süreya, merkezdeki aydın ile taşradaki [Anadolu] aydını şu şekilde mukayese ediyor:

“Büyük kentteki aydın olumlu çıkışlara da sahiptir. Elverişli koşullarından ötürü düşünce ve sanat ürünlerinin tüketimini bir çeşit tekelinde tutmaktaydı. Kimi kez yabancı dil bildiğinden, dünya olaylarını, başka

ülkelerdeki kültür ve sanat verimlerini, belli bir çerçeveden de olsa izleme olanağı bulabiliyordu. Bu durum, ona her zaman bir çeşit sözcülük, öncülük olanağı kazandırıyor. Kısaca, her bakımdan öndeydi büyük kentteki aydın. Dünyanın her yerinde büyük merkezlerdeki insanlar oralarda olmayanlara göre ayrı bazı olanaklara sahiptirler. Ama bizde bu ayırım çok fazlaydı, öyle ki, her yeni düşünce ve sanat atılımına karşı yalnız büyük kentteki aydın açık olabiliyor, çok şeyi, yalnız o elinde tutar görünüyor. Çerçevesiyle, içinde bulunduğu ortamla kendine sunulan kültür arasında yine de daha yakın bağlantılar vardı. Ne de olsa biraz Batılılaşmıştı. Öte yandan, tiyatro, sinema, müzik, resim gibi sanatlar bütün kentteki aydına o yarım kültür içinde ayrı karıncalanmalar getiriyor, bunlarla bölünmüş bile olsa, bu bölünmüşlük okur olmak yönünden Anadolu'daki aydın karşısındaki üstünlüğü örselemiyordu. Oysa Anadolu'daki aydın demin söylediğim bölünmenin taşıdığı erdemlerden de yoksundu. Yeni düşünceleri, yeni ağıntıları kendisine getirecek yollar yoktu, varsa da tıkanıktı. Manifaturacının açtığı kitapçı dükkânıyla beslenmek zorundaydı. Kuşkusuz bazı yararlı yayınları elde edebiliyordu, ama bunlar kendinde tam bir kıvılcımlanma, coşku yaratamıyordu. Kişioğlu coşkuyu ancak kendi koşulunu baştan ayağa kavrayan şeyler meydana getirir. Düşünce, gerçeğin pratik bir işlevidir. Bir yapıtın bulaşıcı rolü ancak kendine uygun koşullar bütününi bulduğu zaman gerçekleşebilir. Ve bu durum genel olduğu zaman gerçekleşebilir.

1960 yılına kadar Anadolu'daki aydınların büyük çoğunluğu bu durumdaydı. Son beş yılda ise yukarıda değindiğim denge kurulmaya başlamıştır. Bu arada yayın hayatımızdaki büyük atılım Anadolu okuruna büyük kentteki okur karşısında bir fırsat eşitliği getirmiş gibidir. Hatta sinema, tiyatro, resim gibi başka uğraşlardan yoksun oluşu, okuma yönünden daha da elverişli bir koşul yaratmıştır onun için. Anadolu'daki okurun satın aldığı kitapları daha çok okuduğunu; kitapların satış sayılarıyla gerçek tüketim sayıları arasındaki açıklığın Anadolu'da daha az, ya da azalabilir olduğunu söyleyebiliriz” (Süreya, 2016: 348).

Her şeyle olduğu gibi edebiyat ile kent arasında da bir ilişki vardır. Bundan dolayı Ulysses ve Die Damonen gibi en tanınmış romanlar bile zaman içinde birer kent romanına dönüşürler. Malcolm Bradbury bu ilişkiyi modernizm bağlamında şu şekilde ifade ediyor:

“Her zaman olmasa da, bazılarının politik başkentler de olduğu bu kültür başkentlerinde, bütün Avrupa’da, verimli bir ortam içinde, yeni düşünceler ve yeni sanatlar gelişti; sadece o kentlerin kendi genç yazarlarını ve yazar adaylarını değil, sanatçıları, edebiyat gezginlerini ve başka ülkelerin sürgünlerini de çekti. Bu kentlerde, kafeleriyle, kabareleriyle, dergileriyle, yayıncıları ve sanat galerileriyle yeni bir estetik damıtıldı; kuşaklar tartıştı, akımlar yarıştı; yeni amaçlar ve biçimler çatışmaya ve kampanyalara yol açtı. Modernizm dediğimizde bu kentsel ortam, oradaki düşünceleri ve hareketleri, yeni felsefeleri ve politikaları, göz ardı edemeyiz: Berlin, Viyana, Moskova, St Petersburg geçen yüzyılın sonlarından savaşın ilk yıllarındaki döneme kadar; Londra savaşın hemen ilk öncesinde, Zürich, New York ve Chicago savaş yıllarında ve Paris baştan sona bu durumdaydı” (Turan, 2005: 53).

İşte bu ve benzeri sebeplerden dolayı edebiyat ile kent arasında mutlak bir ilişkinin varlığından söz edilirken; bu ilişkinin bir tarafında edebiyatçı diğer tarafında ise mekân vardır. Bundan dolayı Yahya Kemal denilince zihnimizin bir tarafında şiir; diğer tarafında [bir kent kavramı olarak] İstanbul akla gelmektedir.² Doğan Hızlan, Yahya Kemal ile bir kent olarak İstanbul ilişkisini şu cümlelerle

² Virginia Wolf, Orlando isimli eserinde İstanbul'a karşı olan hayranlığını ifade eder (Urgan, 2018: 163). İstanbul konulu veya İstanbul üzerine yazan şair, yazar, edebiyat tarihçisi olarak tespit edilebilenler şunlardır: Baki, Nedim, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık, Sezai Karakoç, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Necip Fazıl Kısakürek, Vedat Türkali, Ahmet Rasim, Halit Ziya Uşaklıgil, Halide Edip Adivar, Samiha Ayverdi, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Münevver Ayaşlı, Peyami Safa, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nahit Sırrı Örik, Mehmet Akif Ersoy, Nazım Hikmet Ran, Orhan Kemal, A. Kadir, Kemal Tahir, Mithat Cemal Kuntay, Refi Cevat Ulunay, Sermet Muhtar Alus, Reşat Ekrem Koçu, Salah Bırsel, Fikret Adil, Musahipzade Celal, Ekrem Reşit Rey, Fazıl Hayati Çorbacıoğlu, Sadık Şendil, Güner Sümer, Vasfi Öngören, Mehmet Baydur, Muazzez Tahsin Berkant, Esat Mahmut Karakurt, Refik Halit Karay, Aka Gündüz, Selahattin Enis, Ethem İzzet Benice, Kerime Nadir, Sedat Simavi, Oktay Rifat Horozcu, Melih Cevdet Anday, Asaf Halet Çelebi, Ahmet Muhip Dıranas, Sait Faik Abasıyanık, Burhan Arpat, Oğuz Atay, Firuzan, Oktay Akbal, Adnan Özyalçın, İlhami Bekir Tez, Muzaffer Buyrukçu, Latife Tekin, Ayla Kutlu, Yusuf Atılgan, Ziya Osman Saba, Ümit Yaşar Oğuzcan, Haldun Taner, Sunay Akın, Orhan Murat Arıburnu, Metin Eloğlu, Can Yücel, Metin Altıok, Cahit Irgat, Özdemir Asaf, Nazlı Eray, Atila İlhan, Aziz Nesin, İlhan berk, Demir Özlü, Tezer Özlü, Onat kutlar, Cezmi Ersöz, Giovanni Scognamillo, Sevim Burak, Mario Levi, Osman Cemal Kaygılı, Zeyyat Selimoğlu, Cihat Burak, Tomris Uyar, Turgut Uyar, Edip Cansever, Metin Eloğlu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Necati Cumali, Ümit Kıvanç, Ahmet Yurdakul, Fatih Özgüven, Yılmaz Karakoyunlu, Enis Batur, Pınar Kür, Jale Sancar, Nurten Ay, Didem Uslu, Emel Ebcioğlu, Ercüment Uçarı, Yaşar Kemal, Hilmi Yavuz, Cevdet Kudret Solok, Mahmut Yesari, Sabahattin Kudret Aksal, Hulki Aktunç, Meriisa Gürpınar, Orhan Pamuk, Niyazi Akıncioğlu, Ataol Behramoğlu, Hasan İzzettin Dinamo, Suat Derviş, Arif Damar, Demirtaş Ceyhun, Reşat Enis, Refik Durbaş, Rifat İlgaz, Peride Celal, Selim İleri, Bilge Karasu, Emre Kongar, Nezihe Meriç, Murathan Mungan, Kemal Özer, Nedim Gürsel, Hasan Akay vb. Bunların dışında yabancı edebiyatçılardan da İstanbul'u hem ziyaret eden hem de çalışmalarında İstanbul'a yer veren/ondan bahseden kalem sahipleri de şunlardır: Ernest Hemingway, Virginia Wolf, Graham Greene, Eric Ambler, Agahta Christie, Pierre Loti, Jacques Prevert, Paul Bowles, Gary Snyder, Freya Stark, Paul Theroux, George Ewer, Joh Freely, Lawrance Durrel, Milorad Pavic, Edward Gorey, Barry Unsworth, David Lodge, Richard McKane, Gunnar Ekelöf, SidneyWade, John Ash, Juan Goytisolo, Erich Auerbach, Leo Spitzer, hellmut Ritter, Wolfram Eberhard, Tennessee Williams, James Baldwin, Christopher Middleton, Gentile Arditty Müller, Lew Wallace vb.

ifade etmektedir:

“Yahya Kemal, bir kent şairi özellikle İstanbul şairidir. İstanbul’a olan ilgisi tarihi bağlarla açıklanabilir. İmparatorluğun başkentidir, kültür başkentidir, ayrıca değişimlerin sergilendiği, başkalaşımın bir arada yaşandığı, imparatorlukla cumhuriyetin birlikte yaşadığı bir şehirdir. İstanbul onda, görmüş geçirmiş, çok yaşamış bir insan gibidir. İstanbul’u semtleriyle ve bu semtler aracılığıyla insan coğrafyasıyla anlatmıştır. Her semtin onda uyandırdığı çağrışımlar başkadır, gezdiğiniz, gördüğünüz semtler hem onun anlattığı gibidir, hem de sizin imaj zenginliğinizde bir karşılık bulur.... Yahya Kemal’in İstanbul’u çoğu zaman figüratif bir tabloyu andırır. Müthiş tasvirler, bunun yanı sıra eşsiz insan tipleri vardır. Anlattığı İstanbul uhrevi bir İstanbul değildi; öyle semtleri şiire getirdi, ama İstanbul’da bir levanten yaşayışını izledi ama hep oradan Üsküdar’a ve başka semtlere baktı. Belki de iki İstanbul arasındaki arki ancak o anlatabilirdi. İstanbul’da neyi arıyordu? Bizim olanı, bize kimliğimizi, rengimizi veren yerel renklerde arıyordu. Yahya Kemal bu şehrin önce yaşanmışının, ruhunun panoramasını çizmiş, bunu bütün bir tarih içine oturtuktan sonra da şiirini yazmıştır. İstanbul’da neyi bulmuştu Yahya Kemal? Bir fethin anatomisini, bir ulusun din, tarih, coğrafyasını, gerçek lisanını. Bayram sabahlarını, iftar vakitlerini, ruhani ve insani şiiri yazdı. Bu onun Tanpınar’ın deyimiyle, içtimai ve estetik yüzüydü. Onun Türk İstanbul yazısı, başka şiirlerinin de yorumlanmasına yardımcı olan yazılarından biridir... Bu kadar İstanbul’a bağlı olan şairin gayet doğal olarak İstanbul ile ilgili eksik olan bakış açıları da vardır. İstanbul, donmuş kalmış bir karedir onun için. Türkiye’de İstanbul’a çoğu zaman bir oryantalist, bir Levanten gibi bakmış, anlattığı semtlere Cumhuriyetin dinamik, değiştirici ışığının vurduğunu fark etmemiştir. Serin servilerden asfalt caddelere bırakın çıkmayı, göz atmamıştır. Eski İstanbul bu, ama değişen İstanbul’un şiiri yok. Aslında semtler, mekânlar var ama burada yaşayan insanlar birer figüran, hiçbir suretle canlı varlık olarak görünmüyor. Mekânın mehabeti onu hayran bırakmış, insan unsuruna önem vermemiştir. İlgilendiği insanlar sadece tarihi değiştirenler, tarihe mühür vuranlardır. Süleymaniye’nin mimari ihtişamına övgüler yapmış, bayram sabahındaki insan mozayikinden söz etmemiştir. Yahya Kemal bir İstanbul şairidir, eğer bir şairi bir kente bağlamak gerekiyorsa” (Hızlan, 2006: 58 / 68).³

³ Fakat Güven Turan’a göre en İstanbullu şair, İstanbul’dan en çok bahseden şair Edip Cansever’dir:

Metin Altıok da Yahya Kemal kadar olmasa da kentli olan ve kentten bahseden bir şairdir.⁴

Ankara: Ey Ankara! Şanlı belde

Kalpak başta, tabanca belde

Yahya Kemal Beyatlı

Ankara, tarihin birçok döneminde merkezi konumda olan bir yerleşim birimi olarak karşımıza çıkıyor. Frig, Galat, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini yaşayan Ankara'da zengin bir siyasi ve kültürel tarih oluşmuştur (Tonga, 2019: 43). Bununla birlikte zengin tarihine, siyasi ve kültürel birikimine rağmen Ankara'ya ve Ankara tarihine objektiflikten uzak iki temel bakış açısıyla yaklaşıldığı görülmektedir:

“Ankara ya Cumhuriyet seçkinleri tarafından sadece ve sadece Cumhuriyet'in yoktan var ettiği bir model şehir olarak indirgenmekte ya da İstanbul'da kümelenmiş hegamonik seçkin bir zümre tarafından, devleti ve resmîyeti temsil eden gri bir şehir olarak tanımlamak suretiyle tarihsizleştirilmektedir” (Aydın vd, 2005: 15).

1648 yılında Ankara gelen Evliya Çelebi, seyahatnamesinde, Ankara'nın âyanı, eşrafı, vezirleri, âlimleri, salihleri, şeyhleri, seyyitleri, maarif ehli, safalı yâran dost şairleri hadsiz hesapsızdır diyerek şehrin kültürel zenginliğine işaret eder (Kurşun vd, 1998: 222). Mustafa İsen'in Ankaralı Divan Şairleri adlı çalışmasında, 14. Yüzyıldan 19. Yüzyıl ortalarına kadar Ankara'da Hacı Bayram-ı Veli ile birlikte toplam on altı divan şairinin yetiştiği belirtiliyor (İsen, 1997: 108). Fatma Turan Ahsen ile Filiz Kılıç da Mustafa İsen'in bu çalışmasında tespit ettiği şairlere bazı eklemeler yaparlar (Turan, 1995: 70 / Kılıç, 1998: 35).⁵

1919 yılından itibaren Ankara'da hem sosyal hayat hem de edebî hayat, Milli Mücadele'nin merkezi olması hasebiyle canlılık kazanmaya

⁴“Saf bir İstanbul şairi oluşudur. Gerçek İstanbullu olarak da İstanbul bir kent planı, bir kartpostal değildir. Onun İstanbul'u insanları ve kentlin de bir insan gibi algılanmasıyla varlık kazanır. Duyarlık bir yana, Baudelaire'de Paris nasıl var olduysa, Edip Cansever'de de İstanbul aynı şekilde var olur” (Turan, 2005: 300 / 315).

⁴ Altıok, kentle o kadar iç içedir ki yaşadığı kentlerin birinde Ümit Yaşar Oğuzcan ile birlikte şiir sergisi de açar (2018: Özgül, 31).

⁵ Fatma Ahsen Turan'a göre Ankara'da sadece divan ve tasavvuf edebiyatı yoktur. Bunların yanında halk edebiyatı sahasında da birçok isim yetiştirmiştir (Turan, 1995: 110).

başlar. Bu canlılıkta, birçok kalem ehlinin başta İstanbul olmak üzere Milli Mücadele'ye destek vermek amacıyla muhtelif yerlerden Ankara'ya gelmiş olmaları da etkili olmuştur. İstanbul'da ve diğer şehirlerde yazılarıyla Milli Mücadele'ye destek veren pek çok edip, özellikle 1921-1922 yılları arasında Mustafa Kemal Paşa'nın daveti ile Ankara'ya gelir.⁶

Milli Mücadele'ye destek vermek için gelen ehl-i kalemden dolayı çeşitlenen edebi hayat, özellikle başkent yapıldıktan sonra daha da zenginleşir ve edebiyatımıza yön veren çevrelerden biri olmaya başlar. Belki de bu gibi sebeplerden dolayı Ahmet Turan Oflazoğlu'nun Cumhuriyet'in ilanından sonraki yıllar için Ankara'yı edebiyatımızın kâbesi olarak nitelendirmesi normal görülebilir (Parlatır, 1994: 45).

Klasik şiirimizde hemen hemen adı hiç geçmemesine rağmen Milli Mücadele döneminden sonra ismi çok sık olarak anılan bir Ankara vardır.⁷ İstanbul'un elinde bulunan şiir/nesir kanonu, ilerleyen zaman dilimi içerisinde [özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra], yavaş yavaş başta Ankara olmak üzere Anadolu'ya yani taşraya doğru el değiştirmeye başlar. İstanbul, merkez edebi muhit olma özelliğini 20. Yüzyıla kadar sürdürür. Milli Mücadele'ye merkezlik yaptıktan ve başkent olduktan sonraki süreçte Ankara, Türk edebiyatına yön veren önemli merkezlerden biri olma yolunda hızla ilerler. Yeni kurulan devletin yönetim yerinin Ankara oluşu, bu şehri kısa sürede bir cazibe merkezi haline getirmiş, bu sayede Ankara Cumhuriyet Dönemi'nde zengin bir edebi muhite dönüşmüştür (Tonga, 2019: 42). Edebiyat dünyasında merkezin İstanbul'dan Anadolu'ya [Ankara] kaymasında Ankara'nın başkent olması kadar gelişen teknolojik imkânlar ile değişen ülke şartları ve İstanbul dışında yeni yeni ortaya çıkan edebi toplulukların da payı olabilir:

"1960'ların sonlarındaydı sanırım, Behçet Necatigil'in yazarlar sözlüğü esas alınarak yapılmış bir taramada, nasıl hızla, Cumhuriyet'in ilanından sonra, İstanbul dışında doğmuş şair ve yazarların sayısının arttığı açık açık görülüyordu. Sadece bu da değil elbette, Türkiye'nin ilk toplu

⁶ 1920 yılında Ankara'ya gelen Halide Edip ile 1921 senesinde Mustafa Kemal'in davetiyle gelen Yakup Kadri, Keçiören'in Kalaba köyündeki bir bağ evine yerleşirler. Ateşten Gömlek ve Yaban romanları bu bağ evinde kaleme alınmıştır (Tonga, 2019: 59).

⁷ Geçen yakın yüzyıla kadar edebiyat dünyamızda adı pek yer alamayan Ankara; Osmanlı dönemindeki zenginler için makbul olan iki kumaş adından biri olarak yer almıştır: İstanbulkâri ve Ankarakâri (Özgül, 2018c: 64).

modernist çıkışı olan İkinci Yeni hareketi, Ankaralı bir harekettir. Çıkış noktası Ankara'da yayımlanmakta olan Pazar Postası'dır. Bu oluşuma destek veren dergi de Ankaralıdır: önce Seçilmiş Hikâyeler adıyla yayımlanan Dost dergisi, Kaldı ki Garip hareketi de Ankaralıdır. Garip'in üç şairinin ede yaşamlarında Ankara çok önemli bir yer tutar. Bugünse, özellikle kitle haberleşme araçlarının yaygınlığı, hele hele, İnternet, bu merkez/taşra karşıtlığını büsbütün ortadan kaldırmaktadır" (Turan, 2005: 89).

Fatma Ahsen Turan, aynı çalışmasının devamında, merkezin / kanonun, İstanbul'un elinden Anadolu'ya kaymasını ise şu cümlelerle değerlendirir:

"Öyleyse, bütün sorun sadece ve sadece, iyi şiir kötü şiir sorunu mudur? Coğrafya dışında bir merkez veya taşra yani dışta kalmış bir edebiyat yok mudur? Sanırım böyle bir ayırımın olduğu, asıl coğrafya dışına çıktığımızda görülecektir. Merkez, edebiyatın, şiir olsun, kurmaca olsun yön belirleyen, yön gösteren dinamik varlığı olarak çıkacaktır karşımıza. Bunun dışında kalansa, taşra. Burada eski, daha iyisi anakronik sıfatlarını da kullanabiliriz. Bana göre, 1930'lu yıllarda Cenap Şahabettin, Abdülhak Hamit gibi yazmak nasıl 'merkezin dışında kalmaksa', bugün 1930'ların şairleri gibi yazmak bir yana, İkinci Yeni Şairleri gibi yamak bile merkezin dışına düşmektir. Örneğin İlhan Berk'in, Oktay Rıfat'ın, Melih Cevdet Anday'ın, Behçet Necatigil'in önemleri de buradan gelmektedir. Kendilerine ait olan şiiri 1940'larda olduğu kadar, 1950'lerde de, 1960'lardada, her zaman, merkezin odağında tutabilmişlerdir. Bugün de sadece eleştirel tarafsızlıkla bakıldığında, İstanbul dışında edebiyatın daha canlı, daha atak, daha araştırmacı olduğunu görebiliriz. Edebiyatın canlılığının en büyük belirtisi olan edebiyat dergileri açısından da İstanbul tutucu bir mızımlık içindedir. İstanbul'un neredeyse tek sorunu, kimin best seller olduğu, olacağı, ne kadar kazandığıdır. Bu durum bana Yeats'in İkinci geliş şiirini anımsatıyor:

Dönüyor, dönüyor genişleyen bir çeperle

Kuşbazı dinlemiyor şahin

Parçalanıyor her şey; tutmaya gücü kalmadı merkezin" (Turan, 2005: 89).

Adalet Ağaoğlu'na göre büyük bir çalışma odası olan Ankara (Özgül, 2018a: 7), Tanpınar'ın Beş Şehir isimli eserinde de önemli bir yer işgal eder Ankara:

“Ankara, uzun tarihinin şaşkırtıcı terkipleriyle doludur. Asırlar içinde uğradığı istilalar, üst üste yangınlar ve yağmalar, şehirde geçmiş zamanların pek az eserini bırakmıştır Acayip bir karışıklık içinde bu tarih daima insanın gözü önündedir. Türk kültürünün kendinden evvel gelmiş medeniyetlerden kalan şeylere bu kadar canlı surette rastgele karıştığı, haşır neşir olduğu pek az yer vardır” (Tanpınar, 1969: 7).

Ahmet Haşım, “Ankara” adını taşıyan bir yazısında, Ankara’da meydana gelen değişimi şu cümlelerle ifade eder:

“Ankara’yı büyük harbin sonlarına doğru tanıdım. Senelerden sonra görünce hayret içinde kaldım. Ankara şimdi bir şehir değil, bina, yol, bahçe şeklini almış nâmütenahî bir iradedir. Bu şehrin taş ve toprağı laboratuvarında tahlil edilse, cam boruların dibinde bırakacağı teressübat, maddi olmaktan ziyade manevidir” (Haşım, 2010: 245).

Yeni kurulan bu kentin hayatında derin izler bıraktığı edebiyatçılardan biri de Metin Altıok’tur.

Metin Altıok’ta Mekân ve Mekân Olarak Ankara

1941 yılında Bergama’da dünyaya gelen Metin Altıok’un çocukluk ve gençlik günleri İzmir’in bir diğer ilçesi olan Karşıyaka’da geçer.⁸ Üniversite ile birlikte Ankara’ya giden şair, 1979 yılındaki öğretmen atamasına kadar bozkırın ortasındaki bu şehirde yaşar. Bingöl ile başlayan memuriyet hayatı yine bir bozkır şehri olan Karaman ile devam eder. Emeklilik sonrası tekrar Ankara’ya dönen Altıok, bu yaşadığı şehirler vasıtasıyla hasreti, yalnızlığı ve gurbeti tanımış olur. Vefat ettiği Sivas ise yine bir bozkır şehri olarak onun hayatındaki yerini alır:

“Donmuş kentlerden geldin, sen bu kavruk yangın yerine”

“Ben alevi giydim de

⁸ Metin Altıok, 14 Mart 1941 günü İzmir Bergama’da dünyaya gelir. Çocukluğu ve gençliği İzmir Karşıyaka’da geçer. 1990 yılı başında emekli oluncaya kadar Ankara, Bingöl ve Karaman’da çalıştı. (Altıok, 2015: 1).

Künyeme külü

Adım diye geçirdim”

mısraları ise sanki onun öleceği yeri [Sivas] ve ölüm şeklini önceden haber verir gibidir (Altıok, 2013: 279/427).

Her çocuk gibi hayatındaki ilk mekânı, aile hayatı içinde mutsuzluğunu unuttuğu evlerindeki odasıdır. Annesinin ona, komşusunun oğlu kadar değer vermediğini düşündüğü için bu odaya sığınan şair, ilk resimlerini, ilk mısralarını bu odada karalar (Bayer, 2018: 2). Bu odada başlayan hayatı Bergama ve Karşıyaka sokaklarından Ankara'nın hızla akıp giden dünyasına taşınır. Füsun Akatlı ile olan evliliğinin getirdiği mecburiyetlerden birisi de paradır. İşte bu ihtiyacın verdiği zorunluluk, hiç de hâkim olmadığı kentlere doğru bir yolculuğa çıkmasına neden olur. İlk durağı yol vermez dağlarıyla ünlü Bingöl'dür. Hiç bilmediği bu coğrafya, ilk zamanlar şaire epey zorluk çektirir. Fakat zaman içinde alıştığı bu kentten ve bu şehrin insanlarından ayrılarak Ankara'ya daha yakın olduğunu düşündüğü diğer bir bozkır şehri olan Karaman'a atanır. Bingöl'e nazaran biraz daha alışık olduğu bir coğrafyadır Karaman. Buraya alışmakta fazla güçlük çekmez ama aklı hep Ankara'da olduğu için emekliye ayrılır ve bozkırın tam göbeğindeki Ankara'ya döner. Belki de o meşhur “coğrafya kaderdir” sözünde de ifade edildiği gibi onun hayatında bu bozkır şehirlerinin büyük bir payı vardır. Ankara-Bingöl-Karaman üçgeninde ağırlık kazanan hayatı yine aynı coğrafyanın başka bir şehri olan Sivas'ta sona erer.

Şair, bu dolaştığı kentlerde kendisini oralara ait hissetmediği için 1978 senesinde yayımladığı kitabına -bu duruma ithâfen olsa gerek- “Yerleşik Yabancı” adını verir. Belki de kitabına bu şekilde bir isim vermesinde, bozkırdaki kentte yaşamanın getirdiği gurbetin, o mekânda yaşayan kişiyi “yerleşik” fakat “yabancı” olarak nitelemesi de etkili olmuş olabilir.⁹ Altıok,

⁹ Yerleşik Yabancı

Kiminin dikenleri vardır

Katlanamaz üstüne.

Hep dikine durur

Delmemek için gövdesini.

Kiminin yoktur bir tek kemiği,

Doğrulamaz ayaklarının üstünde.

Ona göre varsa yoksa kendisi,

Dürüldür ütülü bir mendil gibi

bozkırın ortasında yer alan Ankara-Bingöl-Karaman'daki hayatını “Bozkırlar- köyler-istasyonlar” üçlemesiyle ifade eder (Altıok, 2013: 437). Bingöl'ün geçit vermez dağları için “İmâmesidir dağlar bir gurbet tespîhinin” diyerek yaşadığı bu kentin onda bıraktığı izlenimi aktarır (Altıok, 2013: 35). Toplu şiirlerinin yer aldığı Bir Acıya Kiracı'nın bir bölümü “Bozkır Ezgileri” adıyla bu Ankara-Bingöl-Karaman bozkır kentlerinin oluşturduğu üçgenini anlatır (Altıok, 2013: 73-93).

Zaten şair, eşinin ve kızının ikamet ettiği Ankara dışında yaşadığı kentlere asla tam manasıyla adapte olamamıştır:

“Bingöl'ün soğuğu, insanları, yaşamı, kültürü yaşamına girer ama şiirlerine giremez” (Çakır, 2017: 41).

İklim manzumesinde ifade edildiği gibi coğrafya bir nevi insanoğlu için kaderdir.¹⁰ Bundan dolayı şair, her insanın nasıl bir iklimi varsa toprağın da aynı insan gibi bir kişiliğinin olduğuna inanır. Aynı zamanda Altıok için toprağı anlatmak, insanı anlatmak gibidir. Bu yaşadığı bozkır kentleri ona, yalnızlığı hediye etmiştir. Şair, bir ağaç gibi yalnız başına düşünür kendisini. Tanıdık hiç kimse yoktur yanında:

Ay Gelir

Bir top-ağaç tek başına

Ben eğilmem gündüz ama
Geceleri kanatırım kendimi
Ben bir söz söylediğim zaman,
Kendine küçük bir pıtrak edindir.
Çok sürmez anlar başına geleceği,
Çarşılarda pazarlarda ondan selam kesilir.
Ben birini sevdiğim zaman
Göğünü durmadan genişletir.
Ama herkes rahattır kozasının içinde,
O sevgi artık kimsesizdir.
Ölsem ayıptır, sussam tehlikeli
Çok sevmeli öyleyse, çok söylemeli (Altıok, 2013: 43).

¹⁰ İklim

Toprağın da vardır bir kişiliği
Her insanın nasıl bir iklimi varsa
Bir toprağı anlatmak değil mi ki
Bir insanı anlatmaktır biraz da (Altıok, 2013: 75).

Eğri bir ağaç, düştü düşecek

Bekler durur bozkırın ortasında

Kulağında bir orman uğultusu

Düşünür bir yalnızlık anıtına (Altıok, 2013: 81).

Tuğba Dağistan, Altıok'un bu mısralarının aslında şairin kendisinde var olan mutsuzluk imgesini ifade ettiğini düşünüyor:

“Kendisini yabancı bir kentte hatta bozkırın ortasında bir bozkır çiçeği gibi gören şair, bu kadar yoksunluklar içerisinde de var olaya çalışan bir bozkır çiçeği ki bu imge aslında şairin kendisini imgeler. Mutluluğun olmadığı dünyada şairin varoluş problemini” (Dağistan, 2010: 135).

Zaten hayatında yer etmiş mekânlar düşünüldüğünde; hayatının büyük bir bölümünü geçtiği İzmir ve çevresi ile Ankara başta olmak üzere görevi bulunduğu Karaman ile Bingöl ilk akla gelenlerdir (Altıok, 2013:1). Her şair gibi o da yaşadığı şehrin mahalli temalarını şiirine taşımıştır. Çünkü şairin kendi yaşadığı çevrenin temel özelliklerinin eserine yansımından daha doğal olan bir şey yoktur.¹¹ Çocukluğunun geçtiği [İzmir-Bergama] yerler onun hayalinde hâlâ yaşamaktadır. Geçen yıllar şairin belleğinden o çocukluk günlerinin mekânlarını silememiştir:

“Uzak, solgun çocukluğum

Akşam alacası, kasaba

Çatılarda kargalar

Hüzünlü gençliğim

Sabahçı kahveleri

Umutsuz aşklar

Bir anı tüneği şimdi

¹¹ Yusuf Muhlis Paşa, doğduğu Siroz'un mahalli özelliklerini taşıyan mısralar kaleme alır. Bursalı İffet'in Bursa'dan çizgiler taşıyan mısralarının olması normaldir. Abdülhalim Galip Paşa, Mütayebat-ı Türkiye'sindeki gazellerinde Kastamonu ağzını kullanır (Özgül, 2018c: 410).

Yaşadığım geçmiş yıllar” (Altıok, 2013: 156).¹²

Şaire göre yaşanan yer veya anıların bulunduğu mekân, insan o yerden ayrılrsa da onu takip eder:

“Ne de yeni denizler

Nereye gitsen bu kent

Seni peşinden izler” (Altıok, 2013: 7).

Onun için kentin sokakları aynen Necip Fazıl Kısakürek’in Kaldırımlar şiirinde olduğu gibi sığınma yeridir:

“Onu seneler evvel bir kentin cangülünde

Olmakla olmamak arasında bulundum ben

Yüreğimde düğüm düğüm bir tıkız aşkla

Sokaklarında kararsız boğuntuyla gezerken” (Altıok, 2013: 39).

Yaşadığı şehir onun için bir ayrılık ifade eder. Şair de bu ayrılığı ve özlemi çalılara takılmış bir güvercin olarak düşünür:

Bir kentin ortasında

Odasında bir evin

¹² İzmir ve Bergama’daki çocukluk günleri onun belleğinden silinmediği gibi kent hayatından da izler taşımaktadır:

*“Anılar geliyor bazen ister istemez akla
Burnumdadır kokusu cumbalı evimizin
Taş sektiriyorduk büyük bir mutlulukla
Çalkantısız yüzünde dupduru bir denizin
Metal paralar sektiren bir vardı aramızda
Bir testere ağzı olurdu onu görünce sular
Yaylanıp parayı çalılımla savurunca
Kanardı denizin sırtına açılan yaralar
Tadarak güzelliğini Türkçenin kana kana
Taşlarımız sözcükler oldu şimdi irili ufaklı
Söz sektiriyoruz artık kimimiz imgeden yana
Kimimiz kılavuz etmiş kendine aklı
Denizde para sektirenler ortaldadır hâlâ*

En diyorum henüz erken, vakit gelmedi daha” (Altıok, 2013: 402). Bu şiirde de görüleceği üzere Altıok’un Şiirin İlk Atlası gibi poetika barındıran eserlerinde imge, merkezi bir konumda yer alır (Armağan, 2019: 193).

*Serilir ayakların ucuna
Bozkır ıssız ve derin
Ne zaman aynına konsa
Ayrılık bir özlemin
Adından bir güvercin
Sesim, sesim, sesim
Takılıp kara bir çalıya
Çırpınır kurtulmak için
Bir kentin ortasında
Odasında bir evin (Altıok, 2013: 82).¹³*

Gurbette yaşayan şair, zaman zaman kendisini “yaban” olarak görür. (Altıok, 2013: 318). Yeri geldiğinde yaşadığı, göçüp geldiği bu kentten sıkılır ve anılarının olmadığı başka bir yere gitmeyi tahayyül eder. Aslında bu kentten diğer kente onu yollayan yaşadığı yerin verdiği maddi rahatsızlık değil, anıların ona verdiği, duyumsattığı rahatsızlıktır:

*“Yakında gideceğim buradan
Hiçbir sokağından geçmediğim
Anım olmayan bir kente
...
Öyleyse hiç durma düş peşime
Pusatsız, silahsız ve yaralı bir yürekle
Gidiyorum buradan
Anım olmayan bir kente” (Altıok, 2013: 139).¹⁴*

¹³ Şair için gurbete çıkan kişi, gurbet denilen o kentte ne kadar yaşarsa yaşasın oraya yabancıdır. Yani o kentin asli bir üyesi değildir. Bundan dolayı gurbetçi şair için “yerleşik yabancı”dır:

“Yine yol göründü yerleşik yabancıya” (Altıok, 2013: 127).

¹⁴ Altıok, her ne kadar gitmeyi düşünce veya hayal etse de gitmek konusunda kararsızdır:

“Gitmekle kalmak

Pek sık olarak görülmesi de Altıok, bazı şiirlerinde denizden bahseder. Bir deniz çocuğu olmasına, çocukluğu denize kıyısı olan bir yerde geçmesine rağmen, su onun manzumelerinde en az yer alan unsurlardandır:

*“deniz gidip geliyor kıyıdaki sandalın altında. Onu
Çekemiyor kendine. Olsun değişiyor ya her seferinde*

....

Koskoca ev deniz kenarında, Nasıl da uymuş sudaki yansısına

....

*Bir avuç paradır geceleri, ayın körfeze serptiği. Ve her gün
çakıllardan*

çakıl seçer bir çocuğun elleri” (Altıok, 2013: 89).

İnsanların hayatlarını geçirdiklerini, ömür sermayelerini harcadıkları evler, şair için adeta kutsal birer mekân gibidir. Kent alanı içinde epey yer işgal eden ve içinde anılar barındıran evlerin, mekân olarak yatay aileden dikey aileye geçişin birer simgesi olan apartman yapımı için yıkılması onu perişan eder:

“Yıkıcılar geldiler, atçıdan başladılar

Kiremitleri topladılar birer birer

Tahtaları söktüler, kanırtıp çivileri

Ellerinde keserler

...

Arasında kararsız

Yürüdüm kederle

Dağlara doğru” (Altıok, 2013: 188).

Kararsız olan şair, silaya dönmeyi ise istemez:

“Varıp da neyleyim silayı

Hem çoktan unutulmuştur adım” (Altıok, 2013: 201).

“Acıyı oralarda tanıdım

Varıp da neyleyim silayı

Bu yüzden yurtsamadım

Sadece dağlarını

Dağlarını unutamadım” (Altıok, 2013: 434).

*Yıkıcılar geldiler, yıktılar bütün duvarları
Yalnız temel kaldı geriye ve birkaç tuğla yığını
İş araçlarını artık
Bir canavar ağızıyla deşmek için toprağı
Ve temizleyecekler kazılan yerde
Bizden kalan balçığı” (Altıok, 2013: 100).*

Acılarla Sorularla, Karaca Adında Bir Çocuk gibi muhtelif şiirlerinde Çorum, Tokat ve Malatya gibi memleketlerin yanında İstanbul'dan da bahseder. Yalnız İstanbul'u, diğer bahsettiği kentlerden farklı olarak Yahya Kemal gibi tarih şuuruyla verir:

*“II. Mehmet artık Fatih olmuştu
Ve o ince yay burnunu
Sonunda İstanbul'a da sokmuştu” (Altıok, 2013: 219).*
*Evet gerçi bir fetihle girdi ama
İstanbul'a ezan
Yakıştı ancak Sinan'la (Altıok, 2013:220).*
*Uyandı erken ve sahte bir kıyamette
Meyvesi insan başı olan ağacı gördü
İstanbul'dur derim elbet
Geçmişini, şimdisini
Çekinmeden yakan tek kent (Altıok, 2013: 222).*

Zaman zaman şair, gençlik günlerini yâd ettiği gibi yaşadığı hayatın diğer zaman dilimlerini de hatırlar.¹⁵ Manzumelerinde yer yer gurbette yaşadıklarından ve geçmişte ikamet ettiği kentlerden izlere rastlanır:

“Neydi altıok metin senin dikbaşlı sorun

Ki yıllardır gurbeti mesken ettin sesine” (Altıok, 2013: 284).

“Sen ki altıok metin, kimliksiz ölümler gördün

Ömrünün on yılını geçirdiğin doğu illerinde” (Altıok, 2013: 286).¹⁶

Bergama’da gözlerini hayata açan fakat yaşamının büyük bir bölümünü Ankara’da geçiren Altıok için Ankara, ayrı bir öneme sahiptir. Cemal Süreya da bu önemi bilmektedir ve “Ankara” adını taşıyan manzumesinde, Metin Altıok ve Ankara ilişkisini şu mısralarla ifade eder:

“Ve Hasan Şimşek, Cahit Sıtkı’nın kasabalısı

Ve içtiği rakı kadar bembeyaz Şahap Sıtkı ki

Metin Altıok’a devredip masadaki yerini

İnanılmaz biçimde bu kentten gittiydi” (Süreya, 2011: 168).

Şairin, hem eğitim hayatı boyunca hem de emeklilik öncesi ve sonrası hayatının büyük bir kısmını geçirdiği yer Ankara’dır. Yukarıdaki mısraları karalayan Cemal Süreya, Metin Altıok’un şairliği için “hüzün şairi” ifadesini kullanır (Süreya, 2016: 430). Aynen Cemal Süreya’nın ifade ettiği gibi Altıok, Ankara’ya hüznle bakar. Bunda şairin Ankara’da içini burkan birçok olay yaşamış olması da etkili olabilir. Şair, 1993 yılında Ankara Sanat Rehberi’nde yayımlanan “Ankara” başlıklı yazısında Ankara için şunları kaleme alır:

*“Ankara, benim aziz kentim, kestane ağaçları ve aşklarım elbet.
Meclis arkasındaki Begül’ün güz bahçeleri, kafe konyak ve kitap, bir de
sevgili kızım Zeynep; nasıl unuturum! Havaya kucak dolusu sararmış*

¹⁵ Altıok, şiirlerinde 1971 yılında mezun olduğu Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi felsefe bölümünde okurken yaşadığı günlerin Ankara’sına da göndermeler yapar:

“Bindokuzyüztaltmışlardı

Öğrenciydim felsefede” (Altıok, 2013: 345).

¹⁶ 1979-1987 yılları arasında Bingöl Lisesi’nde felsefe öğretmenliği yapar. Herhalde şair bu yılları kastediyor olmalı.

yapraklar savurduğumuz o altın suyuna bandırılmış güz günlerini, dostlarımı nasıl unuturum! Hiç unutmadım. Gezdiğim uzak coğrafyalarda beni ayakta tuttuysa bu anılar tuttu. İkinci ve belki üçüncü bir insan gibiydi yanımda anılarım; hep andığım ve tekrar tekrar yaşadığım.

On yıl sonra işte yine Ankara'dayım. Onunla aramızdaki bu on yıllık uzaklık gerilmiş bir lastik gibi büzülüp kapandı birden. Sanki hiç gitmemiş gibiyim Ankara'dan. Ama kentler biraz da insanlardır. Bugün içimde o güzel insanların yokluğunun burukluğu var. Yoksa yine dost ve barışığım Ankara'yla. Başımı göğsüne yaslayıp ağladığım tek kent olan Ankara'yla. Hüznümün cilası bu güzel kent hiç çıkmadı yaşamımdan. Bingöl'de dağ başlarında bile hep yanımda oldu.

Zaman zaman soruyorum kendime; nerde Cemal Süreya? Bir Ankara prensi olan Cemal nerde şimdi? Hani Haluk Tuncalı, Celal Atik hangi dipsiz kuyuda? Ya o fırtına adam Ekrem Koçak nereye gitti ve ne oldu Tavukçudaki öğle rakılarına? Çoşkularım tarazlandı benimse, umudumda güve yenikleri, pas kokuyor aşklarım ve artık patlak bir tefle dolaşıyorum elimde Ankara sokaklarını. En kötüsü de yaşlandı zamanımın güzel kızları. Bir boşluk var yaşamımda, yüreğimde devrik bir sacayağı. İtiraf edeyim ki eskisi gibi içemiyorum da artık. Ağırına gidiyor bu durum.

Ankara benim aziz kentim; sen kendini biraz fazla koyuverdin, bense gençlik taşıyorum hâlâ. Oysa sende hep bir Kuvayı Milliye ruhu olmuştur. Birinci Yeni sende başladı, İkinci Yeni de. Bakıyorum da şimdi herkes İstanbul'a göçüyor. Senin gözün yaşlı, benim kanadım kırık. Oysa bu böyle olmamalıydı. Çünkü şiirin gerçek başkenti sensin. Ölürsen senin toprağına gömülmek isterim. Varsın sende çürüsün bedenim.

Herkes bıraktı beni senden başka ve herkes göz ucuyla bakıyor yok sayarak sana. Seni emperyalizmin kucığına attılar, beni gömdüler acılarıma. Yine de kaşımıyoruz birbirimizin sırtını, çünkü alışık değiliz buna. Hırçınlıklarımı bu yüzden bağışla, hoş gör sarhoşluklarımı ve bunca yıldan sonra parasızlığımı yüzüme vurma. Kapım ve yüreğim her zaman açık sana. Bunu bil sakın unutma” (Altıok, 2015: 79).

Sonuç

Coğrafya kaderdir ifadesinde de belirtildiği gibi mekân, insan hayatı için önemli bir unsurdur. Bundan dolayı pek çok edebiyatçının eserinde dolaylı ve direkt olarak bir mekândan bahsedilir veya bir mekânın izine rastlanılır.

Türk edebiyatında, mekânın bir alt başlığı olan şehir kavramından bahsedilince, yerli olsun yabancı olsun hemen hemen herkesin aklına ilk düşen İstanbul'dur. Roma, Bizans ve Osmanlı gibi yaşanılan zamana göre dünyanın süper gücü sayılan devletlere başkentlik yapmış olması sebebiyle Konstantin / Dersaadet hayli önemli bir yerleşim merkezidir. Fakat yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte payitahtın İstanbul'dan Ankara'ya alınmasıyla İstanbul yavaş yavaş arka planda kalmaya başlar. Tarih boyunca çeşitli devletler tarafından yönetilen Ankara, her zaman stratejik konumunu koruyan bir yerleşim yeri olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından önce de tarihi, kültürel ve siyasi bir birikime sahip olan Ankara; 27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının gidişiyle birlikte Milli Mücadele'nin kalbi olduğu gibi yeniden Türk tarihinin merkezi konumuna da yükselir. Kurtuluş Savaşı'nın zaferle neticelenmesinin ardından Ankara'nın stratejik konumu başkent yapılarak perçinlemiş ve şehir yeni kurulmakta olan devletin fizik, siyasi, fikri ve kültürel anlamda tecessüm ettiği bir mekâna dönüşmüştür. Devletin merkezi Ankara olurken ticaretin merkezi olarak İstanbul işlevini hâlâ devam ettirmektedir.

Ankara'nın başkentliği haricinde kalan edebi bir muhit olma serüveni ise 19. Yüzyılın ortalarına kadar halk ve divan şairleri ile başlamış, özellikle Milli Mücadele'den sonra yaşanılan zamanın şairlerinin de katılmasıyla hızla gelişmeye devam etmiştir. Ankara'nın edebi yönden gelişmesinde başkent seçilmesi kadar Mustafa Kemal Atatürk'ün de inkâr edilmez bir payı vardır. Çünkü onun sofrasında yer alan kalem ehlinin Ankara'nın bir edebi muhit olarak gelişimini sürdürmesinde mutlak bir katkısı vardır. Daha sonra ise Milli Mücadele ile birlikte İstanbul gibi muhtelif yerlerden buraya gelen edebiyatçıların ağırlığını oluşturduğu kahvehane, kitabevi, yayınevi, gazete ve dergi idarehaneleri ile pastane ve lokantaların payı vardır.

Hayatı boyunca hayallerinden uzak bir şekilde Ankara-Karaman-Bingöl gibi bozkırın ortasında gurbetin zorluğuyla aitlik hissetmeden yaşan

Altıok ise mekânı bir nevi duygularını ifade etmek için bir vasıta olarak kullanmıştır. Bergama'da doğmasına ve gençliğine kadar olan çocukluğunu İzmir / Karşıya'da geçirmesine rağmen hayatında izler bırakan şehir Ankara'dır. Eğitim için gittiği Ankara ile birlikte aile olmanın ve hayatı devam ettirmenin şartlarını yerine getirme mecburiyeti ile gittiği Bingöl ve Karaman gibi illerin de izlerine rastlanır. Ama asıl iz bırakan yer belki de hem ailesinin hem de anıların yoğunluk kazandığı Ankara'dır. Her ne kadar Sivas'ta elim bir şekilde vefat etse de Metin Altıok için Ankara ayrı bir değere sahiptir. İşte Cemal Süreya'nın da ifade ettiği gibi Hasan Şimşek ve Şahap Sıtkı masadaki yerlerini Metin Altıok'a bırakarak giderler. Yine İkinci Yeni'nin önde gelen şairinin dediği gibi Altıok'un şiiri bir nevi hüznün şiiridir. Bundan dolayı olsa gerek Metin Altıok, hem şiire hem de Ankara'ya hüznün ile bakar. Şair için Ankara, eşi Füsün Akatlı demek, kızı Zeynep demek, anıları demek, kendisiyle özdeşleştirdiği bir nevi varlık demektir.

KAYNAKLAR

- ALTIOK Metin, Bir Acıya Kiracı, Kırmızıkeci Yayınları, İstanbul-2013
- ALTIOK Metin, Şiirin İlk Atlası, Kırmızıkeci Yayınları, İstanbul-2015
- ARMAĞAN Yalçın, İmgenin İcadı/ İkinci Yeni'nin Meşruiyeti, İletişim Yayınları, İstanbul-2019
- AYDIN Suavi; TÜRKÖĞLU Ömer; EMİROĞLU Kudret; ÖZSOY Ezgi, Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara, Dost Kitabevi, Ankara-2005
- BACHELARD G, Mekânın Poetikası, [Çeviren: Aykut Derman], Kesit Yayınları, İstanbul-1996
- BAYER Kadriye Beyza, "Metin Altıok'un Şiirlerinde Otobiyografik İzler", Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi, 2018, Yıl:2, Sayı:1,s.1-8
- ÇAKIR Nurten, "Bize Yüreğini Bırakan Şair", Edebiyat Nöbeti, Temmuz Ağustos 2017, Sayı:12, s.41
- DAĞISTAN Tuğba, Metin Altıok ve Şiirlerinin Yapı, Tema ve Üslup Bakımından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-2010
- DEVELLİOĞLU Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara-1996
- HAŞİM Ahmet, Bütün Eserleri-II, [Hazırlayanlar: İnci Enginün / Zeynep Kerman], Dergâh Yayınları, İstanbul-2010
- HIZLAN Doğan, Saklı Su, Yapı Kredi yayınları, İstanbul-2006

- İSEN Mustafa, Ötelerden Bir Ses: Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler, Akçağ Yayınları, Ankara-1997
- KILIÇ Filiz, XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler, Akçağ Yayınları, Ankara-1998
- ÖZGÜL Metin Kayahan, Divanyolu'ndan Pera'ya Selametle, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2018c
- ÖZGÜL Metin Kayahan, Seke Seke Sekmeler-I, Çolpan Kitap, Ankara-2018
- ÖZGÜL Metin Kayahan, Seke Seke Sekmeler-III, Çolpan Kitap, Ankara-2018a
- ÖZGÜL Metin Kayahan, Seke Seke Sekmeler-IV, Çolpan Kitap, Ankara-2018b
- PARLATIR İsmail [Hazırlayan], Gönülden Gönüle Fuat Bayramoğlu ile Anılarda, İstanbul-1994
- SÜREYA Cemal, Günübirlıklar/Toplu Yazılar-II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2016
- SÜREYA Cemal, Sevda Sözleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2011
- TANPINAR Ahmet Hamdi, Beş Şehir, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul-1969
- TONGA Necati, Bir Edebi Muhit Olarak Ankara (1923-1980), Çolpan Kitap, Ankara-2019
- TURAN Fatma Ahsen, XIX. Yüzyılda Ankaralı Aşıklar ve Ayaşlı Ahmet Fahri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-1995
- TURAN Güven, Süregelen, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2005
- URGAN Mina, Virginia Wolf, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2018